

หน่วย
การเรียนรู้ที่

พัฒนาการของอาณาจักรธนบุรี

สาระการเรียนรู้

๑. การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี
๒. พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
๓. พัฒนาการทางการเมืองการปกครองของอาณาจักรธนบุรี
๔. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยธนบุรี
๕. เศรษฐกิจและสังคมสมัยธนบุรี
๖. ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรี
๗. การสิ้นสุดสมัยธนบุรี

แผนการจัด
การเรียนรู้ที่

๓๐

พัฒนาการทางการเมือง การปกครองของอาณาจักรธนบุรี

ตัวชี้วัดปลายทาง

ส ๔.๓ ม.๒/๑

วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีในด้านต่าง ๆ

ส ๔.๓ ม.๒/๒

วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความ
เจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา

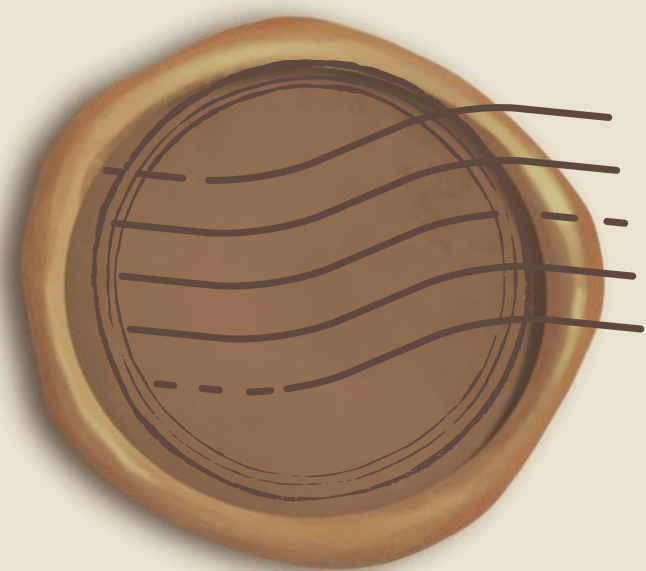
สาระการเรียนรู้

พัฒนาการทางการเมืองการปกครองของ
อาณาจักรธนบุรี

รูปแบบการเมืองการปกครอง สมัยธนบุรีมีความคล้ายคลึง หรือแตกต่างจากสมัยอยุธยา หรือไม่ อย่างไร

รูปแบบการปกครองสมัยธนบุรียังคงยึดตามแบบแผนของ
สมัยอยุธยา เช่น ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โครงสร้างราชการ
และระบบศักดินา แต่มีความแตกต่างในด้านการรวมอำนาจและ
การจัดการหัวเมือง เนื่องจากเป็นช่วงฟื้นฟูประเทศหลังสงคราม
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงต้องใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดและ
รวดเร็ว เพื่อสร้างความมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นให้แก่
ราชอาณาจักร

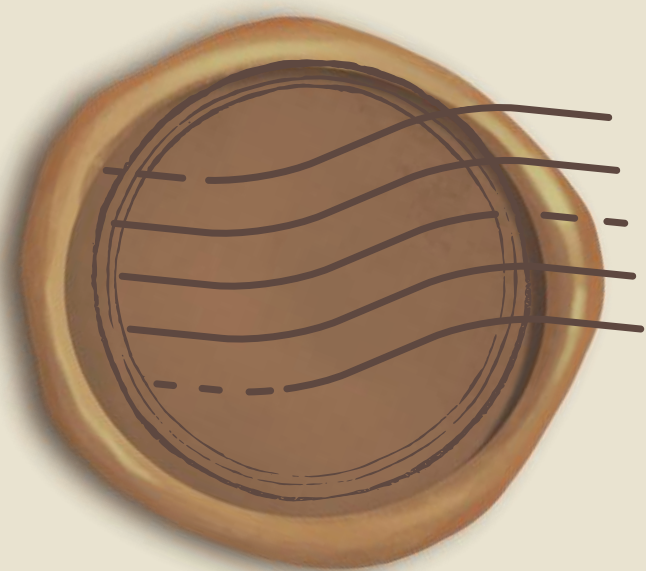

พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง ของอาณาจักรธนบุรี

๓.๑

การปกครองส่วนกลาง

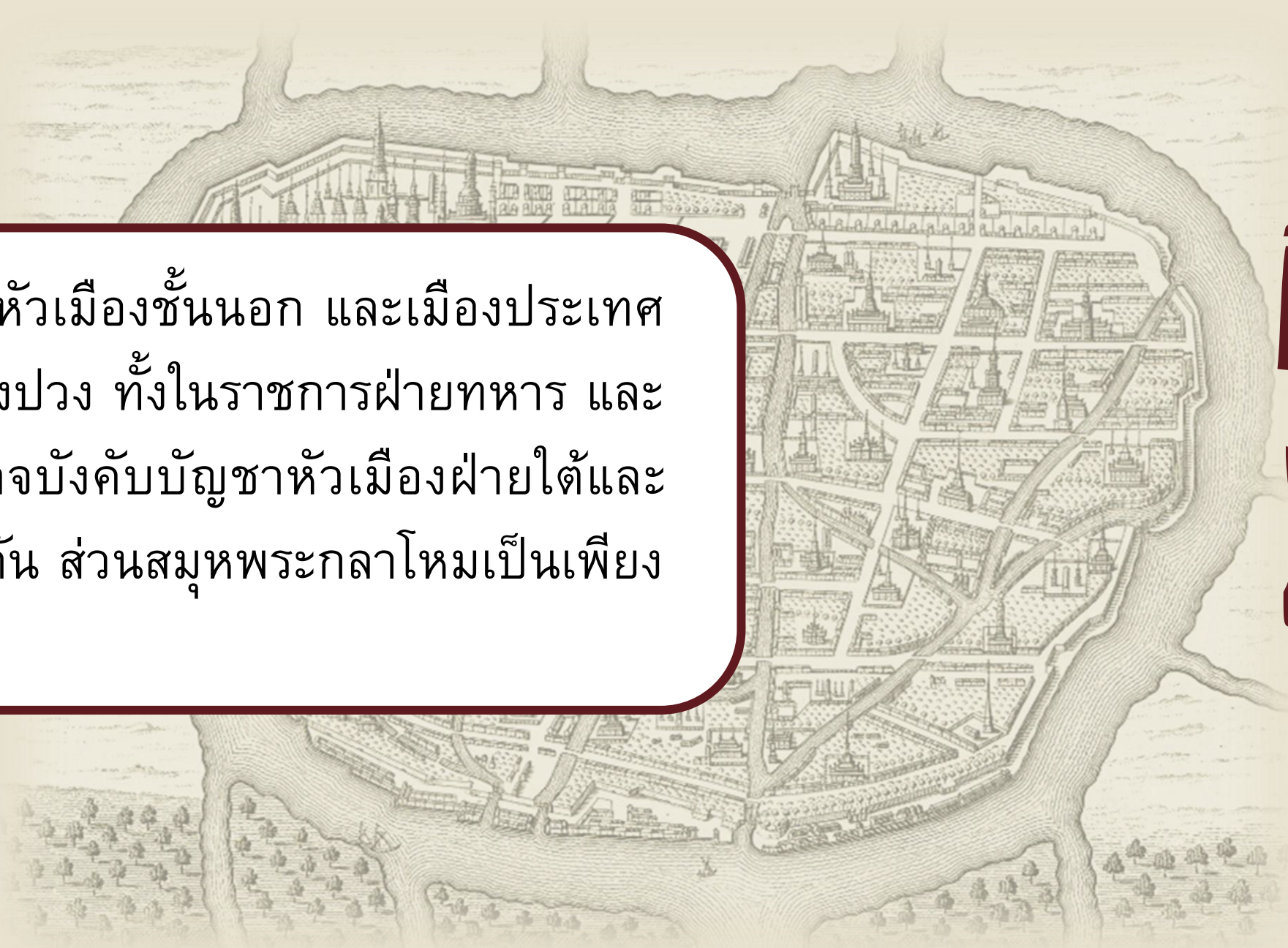
การปกครองส่วนกลางมีศูนย์รวมอำนาจทางการเมืองการปกครองอยู่ที่ราชธานี พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุด มีอัครเสนาบดี ๒ ตำแหน่ง คือ สมุหนายก ควบคุมดูแลกิจการฝ่ายพลเรือน มีพระยายมราช หรือเจ้าพระยาจักรี เป็นเสนาบดีกรมมหาดไทย และสมุหพระกลาโหม ควบคุมดูแล กิจการฝ่ายทหาร มีพระยามหาเสนาเป็นเสนาบดีกรมพระกลาโหม และการแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๔ ส่วน เรียกว่า จตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา มีเสนาบดีควบคุมดูแล ได้แก่ พระยายมราช พระยาธรรมาธิบดี พระยาโกษาธิบดี และพระยาเกษตราธิบดี

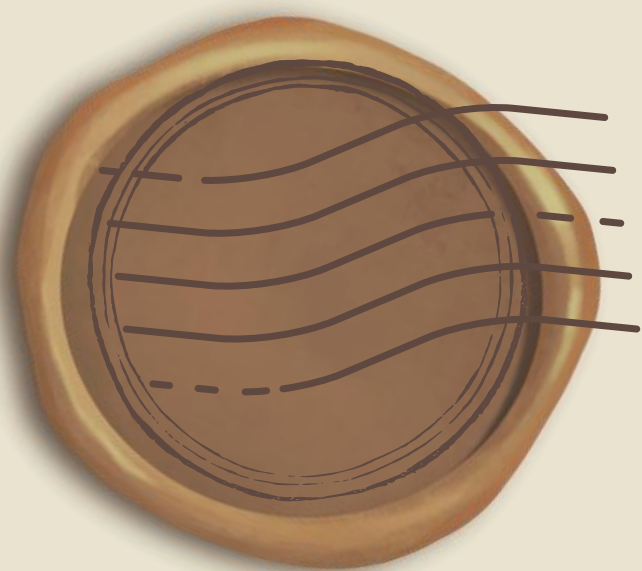

พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง ของอาณาจักรธนบุรี

๓.๒ การปกครองหัวเมือง

หัวเมืองต่างๆ ในราชอาณาจักรแบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และเมืองประเทศราช โดยสมุหนายกมีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง ทั้งในราชการฝ่ายทหาร และพลเรือน เสนาบดีกรมการคลังหรือพระยาโกษาธิบดีมีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้และหัวเมืองชายทะเลตะวันออกทั้งกิจการทหารและพลเรือนเช่นกัน ส่วนสมุหพระกลาโหมเป็นเพียงที่ปรึกษาราชการแผ่นดินเท่านั้น

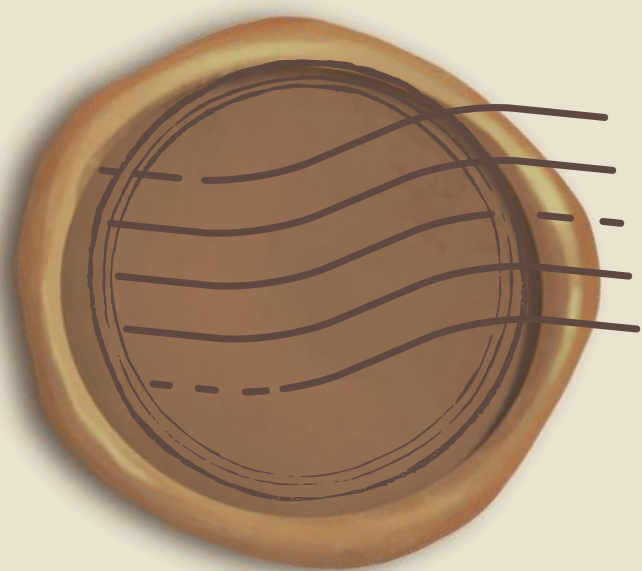

พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง ของอาณาจักรธนบุรี

หัวเมืองชั้นใน เป็นเมืองที่อยู่ไม่ไกลจากราชธานี ไม่มีผู้ว่าราชการเมืองหรือเจ้าเมืองปกครอง มีแต่ผู้รั้งเมือง และคณะกรรมการเมืองรับนโยบายและคำสั่งจากเสนาบดี ส่วนกลางโดยตรง เมืองเหล่านี้ จัดเป็นเมืองจัตวา

หัวเมืองชั้นนอก หรือเมืองพระยามหานคร เป็นเมืองที่อยู่ไกลออกไปจากราชธานี มีเจ้าเมืองปกครองพร้อมทั้งคณะกรรมการเมือง มีจิตสุตมภ์เหมือนกับราชธานี และเมืองใหญ่น้อย ขึ้นตรง หัวเมือง ชั้นนอกยังแบ่งเป็นหัวเมืองเอก โท ตริ เหมือนดังเช่นสมัยอยุธยา

พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง ของอาณาจักรธนบุรี

หัวเมืองประเทศราช เป็นเมืองต่างชาติต่างภาษาที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการและ
ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองมาถวายพระมหากษัตริย์ที่กรุงธนบุรี เมืองที่สำคัญ ได้แก่ กัมพูชา
หลวงพระบาง เวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ และนครศรีธรรมราช

ในระยะแรกของการปกครองอาณาจักร ขอบเขตของอาณาจักรธนบุรียังไม่กว้างขวางเหมือน ดังเช่น
สมัยอยุธยา ซึ่งเป็นผลจากสงครามกับพม่าตั้งแต่ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาสืบต่อมาจนถึงสมัยธนบุรี ก็ยังคงมี
สงครามอยู่เมืองต่าง ๆ ที่มีผู้คนพอที่จะตั้งเป็นเมืองได้ ก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขุนนางที่มีความดีความชอบไป
ปกครองเพื่อปกป้องดูแลราษฎร ต่อมาภายหลังเมื่อปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ได้สำเร็จ อาณาเขตก็ขยาย
ออกไปกว้างขวาง บ้านเมืองมีความสงบขึ้น

แผนผังการปกครองของอาณาจักรธนบุรี

พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน

การเมืองการปกครองสมัยธนบุรี

สรุป

พัฒนาการทางการเมืองการปกครองของอาณาจักรธนบุรี

อาณาจักรธนบุรีมีรูปแบบการปกครองเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ มีอัครมหาเสนาบดี ๒ ตำแหน่ง คือ สมุหนายกและสมุหพระกลาโหม รวมทั้ง จตุสดมภ์ ๔ กรม คือ เวียง วัง คลัง นา ส่วนหัวเมืองต่าง ๆ จะมีการโปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางไปปกครองจัดการบ้านเมืองและดูแลราษฎร ภายหลังที่ปราบปรามชุมชนต่าง ๆ ได้สำเร็จ อาณาจักรธนบุรีจึงมั่นคงมีความเป็นปึกแผ่น และเจริญรุ่งเรืองขึ้น

